

Yksityisoikeus- ja oikeudenhoito-osasto

Lainsäädäntöneuvos Jukka Siro

Lausunto

5.10.2021

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Lausunto hallituksen esityksestä suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista yleisissä tuomioistuimissa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi (HE 133/2021 vp)

Esityksen pääasiallinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan uudistettavaksi tapa, jolla kärjäoikeudessa esitetty suullinen todistelu tallennetaan ja otetaan mahdollisessa muutoksenhaussa vastaan.

Esityksen mukaan kärjäoikeudessa vastaanotettavasta suullisesta todistelusta tehtäisiin kuva- ja äänitallenne. Jos asiassa haettaisiin muutosta, hovioikeus ja korkein oikeus ottaisivat kärjäoikeudessa vastaanotetun suullisen todistelun vastaan tältä tallenteelta. Kärjäoikeudessa kuulusteltuja todistajia ja muita henkilöitä ei enää kutsuttaisi hovioikeuteen eikä korkeimpaan oikeuteen esittämään kertomustaan uudelleen.

Tästä lähtökohdasta voitaisiin kahdessa tilanteessa poiketa. Erityisestä syystä kärjäoikeudessa kuulusteltu henkilö voitaisiin kutsua muutoksenhakutuomioistuimeen esittämään kertomuksensa kokonaan uudelleen. Silloin kuva- ja äänitallennetta ei katsottaisi. Lisäksi silloin, kun se olisi tarpeen

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

asian selvittämiseksi, käräjäoikeudessa kuulustellulle henkilölle voitaisiin esittää kuva- ja äänitallenteen katsomisen jälkeen lisäkysymyksiä joistakin sellaisista asioista, joista hän ei ole kertonut tallennetulla kertomuksellaan.

Kuva- ja äänitallenne katsottaisiin muutoksenhakutuomioistuimessa asianosaisten ja mahdollisen yleisön läsnä ollen. Jos muutoksenhakutuomioistuimella pitäisi sitä soveliaana, suullinen todistelu voitaisiin kuitenkin esittää pääkäsittelyssä vain viittaamalla siihen. Silloin muutoksenhakutuomioistuin perehtyisi kuva- ja äänitallenteeseen asianosaisten ja yleisön läsnä ollessa.

Muutoksenhakutuomioistuinten lisäksi käräjäoikeus voisi eräissä tilanteissa ottaa suullista todistelua vastaan samassa asiassa aikaisemmin tekemälleen kuva- ja äänitallenteelta. Näin voisi olla esimerkiksi silloin, kun asia palautetaan käräjäoikeuteen.

Lisäksi tehtäisiin eräitä uudistusta tukevia muutoksia oikeudenkäyntimenettelyyn.

Esityksellä toteutettaisiin pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmaa, jonka mukaan oikeudenkäynneissä näytön vastaanottaminen keskitetään käräjäoikeuksiin niin, että todistelu taltioidaan hovioikeuskäsittelyä varten.

Esityksen vaikutukset

Esityksen arvioidaan parantavan muutoksenhakutuomioistuimen käytössä olevan suullisen todistelun laatua ja siten ihmisten oikeusturvaa. Uudistuksen ansiosta hovioikeuden ja korkeimman oikeuden käytettävissä oleva näyttö olisi nykyiseen verrattuna tuoreempaa ja parempaa.

Lisäksi esitys tekisi muutoksenhakumenettelystä tarkoituksenmukaisemman ja vähentäisi muutoksenhausta asianosaisille ja todistajille aiheutuvia kustannuksia ja muuta haittaa. Esimerkiksi rikosasioissa asianomistajat ja todistajat välttyisivät yleensä kohtaamasta syytettyä toistamiseen.

Uudistus siirtäisi oikeudenkäynnin painopistettä entistä enemmän käräjäoikeuteen ja näin vahvistaisi hovioikeuden roolia käräjäoikeuden ratkaisun oikeellisuutta kontrolloivana tuomioistuimena. Lisäksi se edistäisi tietotekniikan hyödyntämistä oikeudenkäyntimenettelyssä.

Esitys edellyttäisi suullisen todistelun tallentamiseen ja vastaanottamiseen käytettävän tietojärjestelmän kehittämistä. Oikeusrekisterikeskuksen asiantuntijoiden laatiman tämänhetkisen arvion mukaan järjestelmän suunnittelusta ja rakentamisesta aiheutuisi kaikkiaan noin 4,4–7,35 miljoonan euron kertaluontoinen kustannus. Valtion talousarvioesityksessä edellä mainittuihin kustannuksiin esitetään vuodelle 2022 kohdennettavaksi 3,74 miljoonaa euroa sen lisäksi, mitä hankkeelle on aikaisempina vuosina varattu. Lisäksi järjestelmän ylläpitokustannukset olisivat Oikeusrekisterikeskuksen asiantuntijoiden arvion mukaan noin 2,5–3,8 miljoonaa euroa vuodessa.

Toisaalta esitys voisi vähentää valtion menoja hieman alle miljoonalla eurolla vuodessa. Lisäksi joissain poikkeuksellisissa yksittäistapauksissa valtion säästämä määrä voisi olla suuri.

Esityksen valmistelu

Hallituksen esityksen taustalla on oikeusministeriön asettaman videotallennustyöryhmän mietintö (Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 2020:20). Työryhmässä olivat edustettuina käräjäoikeudet, hovioikeudet, korkein oikeus, Syyttäjälaitos, Suomen Asianajajaliitto ja Tuomioistuinvirasto, ja sen pysyvinä asiantuntijoina toimivat Oikeusrekisterikeskuksen ja Valtion tieto- ja viestintäliikennekeskus Valtorin edustajat.

Työryhmän mietinnöstä pyydettiin lausuntoja 52 viranomaiselta tai yhteisöltä. Lausuntoja annettiin 45, ja ne olivat pääosin myönteisiä. Lausunnoista on laadittu tiivistelmä (Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 2021:12).

Työryhmän ehdotusta on lausuntopalautteen pohjalta jatkovalmistelussa tarkistettu ja täydennetty.

Voimaantulo

Uuteen menettelyyn siirtyminen edellyttää sitä, että edellä mainittu tietojärjestelmä on valmis. Sen vuoksi esitetään, että ehdotetut lait tulisivat voimaan laissa erikseen säädettävänä ajankohtana. Tavoitteena on siirtyminen uuteen menettelyyn vuoden 2023 alusta.